THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED

אויף וואס דאס לאנד וואַרט יעצט

דערציילען די אטאווער פרעסע־באריכטען, אז די קינג רעגיערונג האט זיך צוזעגענט מיט א שמייכעל אויף די ליפען, מיט יענעם שמייכעל, וואס א שילער צוזעגענט זיך מיט דער שול, ווען עס הויבט זיך אן די וואַקאַציע־צייט, עס זאל הייסען, אז זיי האבען אויסגעקוקט אויף דער דאזיגער געלעגענהייט צו קענען זיך באפרייען אויף א שטיקעל צייט פון די מלוכה־זאָרגען.

קען מען עס יא אָדער ניט גלויבען. קען מען זאגען אז דאס איז נאָר א "סטאַרי" פונ'ם שרייבער, אָדער ניט, אָבער איין זאך איז דאך זיכער, אז די קינג רעגיערונג איז נעכטען ארויס פון איר אמט, צו באַנוצען מעקענזי קינג'ס אן אויסדרוק, מיט פלאטערענדע פאָנען. פאר די יאָר צייט וואס מיר האבען געהאט די קינג רעגיערונג, איז דאך ניט געווען קיין איין פאָליטישער סקאנדאל, וואס זאל וואַרפען אויף איר א שאטען. קענען זיין מיינונגס־פארשידענקייט וועגען איר פייאינקייט, אָבער ניט וועגען איר ערליכקייט, און לאנג, לאנג, האט עס שוין ניט פאסירט אין קאנאדע, אז א רעגיערונג זאל אזוי ריין ארויס פונ'ם אמט ווי זי איז אריין.

נעכטען, אינ'ם זעלבען טאָג, וואס מעקענזי קינג איז מיט עלף יאָר צוריק דערווייל געוואָרען אלס ליבעראלער פירער, איז אפציעל אינ'ם זעלבען טאָג אויך פארענדיגט געוואָרען זיינע ניין יאָר פרעמיערשאפט, און די רעגיערונגס־לייצעס זענען אריבער צו האָנאָרייבל ר. ב. בענעט.

די אומבאשטימטע צייט איז שוין, אלזאָ, פארענדיגט, און יעצט האָבען מיר וויידער א סטאַבילע רעגיערונג, וואס קען זיך שטיצען אויף אזא מאיאָריטעט אין פארלאמענט, וואס ניט די ליבעראלען און ניט די קאָנסער־וואטיווען האבען עס ביז יעצט ניט געהאט. און פון א סטאַבילער רעגיערונג האבען מיר דאריבער א רעכט צו דערוואַרטען מעשים, באַזונדערס די לעזונג פון יענע פראבלעמען, ווי די ארבייטסלאָזיגקייט, למשל, וועלכע האבען געפירט צו בענעט'ס זיעג.

און אויף די דאזיגע מעשים וואַרט יעצט דאס לאנד.

וואשינגטאן און בעלם

"פראהיבישאן" אין די פאראייניגטע שטאטען איז נאך אלעס א גע־זעץ. מיט וועלכען מען ווערט זיך, און מען קען דעם אכצענטען "אמענד־מענט" ניט ארונטערלייגען און ניט אויסשפייען.

לאכט די גאנצע וועלט אין די הויפענס, אָבער אמעריקע רעדט זיך נאך אלעס איין, אז זי האט אזא זאך ווי "פראהיבישאן".

און דערווייל?

ווערט דאס געזעץ אלץ מער אונטערגענראבען, באַזונדערס פון דער יוגענט, ביי וועמען עס איז געוואָרען א מין אוואנטיורע אָנצושכורען זיך מיט פארבאטענע און שלעכטע שנאפס.

און ווער איז שולדיג אין דעם?

פארשטייט זיך, אז עס איז ניט שולדיג דער הונדערט פראָצענטיגער פוריטאנישער יענקי, נאָר שולדיג איז נאָר א צווייטער, דער אימיגראנט, דער פרעמדער. דער "פאַרמיינער", דער איינגעוואנדערטער.

דער פרעמדער, ער איז שטענדיג דער שייער לעזאזל, ער איז שולדיג אין אלצדינג, און אויך אין דעם פאל.

זיצען אין וואשינגטאן די קליגסטע מענשען פון לאנד, און טראַכטען צו פלענער פאר'ן וואוילזיין פון דער "קאנטרי", און אזוי ווי וואשינגטאן איז ניט בעלם, דערטראַכטען זיי די דאָרטיגע מענשען צו עפעס.

און בנוגע "פראהיבישאן" האט מען זיך דערטראַכט צו דעם, אז מען דארף איינפירען א מין ביירא, וואס זאל האבען אויף זיך די עובדא צו זאָרגען פאר דעם, אז אויב "פראהיבישאן", זאל עס זיין די ריכטיגע "פראהיבישאן".

און אזוי איז געשאפען געוואָרען "דהי ענפארסמענט ביורא". מיט א געוויסען מר. וואדקאק אין דער שפיץ. און אזוי ווי דער דאזיגער 'טשיף' האלט זייער פויעל פון "פובליסיטי". האלט ער געגנוג רעדעס, און ניט ארוים גענוג נייעס וועגען זיינע גרויסע אויפטואונגען.

אזוי לייענען מיר אין אן אסאשיאייטעד פרעס נייעס, דאטירט דעם 2־טען אויגוסט פון וואשינגטאן, אז א קאמפיין געגען די פרעמדע געזעץ־ברעכער — די פארברעכער געגען דעם "פראהיבישאן" געזעץ — וועט אונ־טערנומען ווערען. דער "דזשאנוס געזעץ" וועט געגען די פרעמדע אָנגע־ווענדעט ווערען אין דער גאנצער שטארקייט. מען וועט פרעמדע פארשפאַ־רען אין די "פריזאנס" און מען וועט זיי ארויסטרייבען פון לאנד. מען וועט יעצט פארשטאָפען דעם קוואל פון דעם שנאפס וואס פאר'שיכור'ט דאס לאנד. דער קוואל איז — דער פרעמדער!

אין דיי נייעס ווערט ווייטער געזאָגט, אז כאָטש די 'ענפארסמענט ביורא" האט ניט קיין באוויזען ווי ארויס עס איז די צאל פון אימיגראנטען, וועלכע ברעכען דאס "פראהיבישאן" געזעץ, איז אבער די ביורא בארעכ־טיגט אנציפאנגען א מלחמה געגען די אימיגראנטען. די ביורא איז איבער־צייגט, אז די פרעמדע שטעלען צו ניט נאר די איינפאכע סאלדאטען, נאר אויך פארגעסען וועלען, אין נייע וועלען געשאפען ווערען.

און ווער ווייסט צי וואשינגטאן וועט זיך אין זיי ניט אויסגלייכען מיט בעלם.

אין קלעם פון דער נאטור

טאָג טעגליך מאכען מיר אלץ מער פארשריט. באזיגענדיג די גרעסטע שטערונגען אין לעבען, אין חלומות פון געכטען ווערען ווירקליכקייטען פון היינט. מיר באזיעגען אויך אלץ מער און מער די נאטור, און דאס וואס מען האט זיך קיינמאל אין דער פאנטאזיע ניט געקענט אפילו פארשטעלען, ווערט א רעאלע זאך. אט, למשל, יובעלט מען יעצט איבער'ן גאנצען לאנד דאס אנקומען פון דער לופט־שיף אר־100. מיר האבען באזיעגט די נאטור, די לופט־שיף האט איבערגעקרייצט דעם ים אין אזא משך פון צייט, פון וועלכען עס קען דערווייל נאך ניט טרוימען קיין דאמף־שיף. דאך האלט אונז נאך די נאטור אייזן־פעסט אין איר קלעם, און פון צייט צו צייט רע־כענט זי זיך אפ מיט אונז פאר די טיילווייזע נצחונות. ווי זי וואלט צום מענש געזאגט — "דו באזיענסט מיר אין איין פלאץ, אבער דערפאר באַ־זיעג איך דיר אויף א צווייטען אופן".

דער יעצטיגער טרוקענער וועטער צייגט אויף וויפיל מיר זענען ביי דער נאטור אין קלעם. און ווי איין שפיעל אירער קען ברענגען א וועלט עקאנאמישע רואינע.

דער מענש באזיענט אלץ מער די נאטור. אבער מיר זענען נאך געגנוג אין איר קלעם.

די הערצל־כיאגרא־פיע פון ה' בנימין

("לנוער" הוצאת "אמנות")
פון יעקב פיכמאן.

די ביאגראפיע אלס א קונסטווערק איז איצט שטארק אין דער מאָדע. עס זעהט אויס, ווי די דיכטונג איז מיער פון זיך אליין, מיער פון פאנטאזיע, און כאפט זיך נערן אן ביים רעאלען, ביים גע־שעהענעם.

דער ביאגראפישער ראָמאן, ווי דער היסטארישער, איז אָבער תמיד א זאך פון גרויסער ריזיקע. אפילו ביי אמת'ע דיכ־טער, ניט ער שטענדיג א פארדעכטיגען אָבקלאנג: "ריכטונג' מיט "וואהרהייט" לאָזען זיך ניט אזוי לייכט מישען. "פאָע־טיזירטע" ביאגראפיעס שמעקען מיט עפעס בילינען, אנגעצוינענעס, און עס איז ניט צו ראטען קיין שום מענשען מיט טאלאנט זיך דערמיט צו באשעפטיגען, דאס איז "ערזאטץ" — און שלעכטער ערזאטץ — פון קונסט.

אָבער ביאגראפיעס געשריבען דורך ריכטער, אָדער דורך טאלענטירטע שריפט־שטעלער, דורך מענשען פון סטיל, וואס "וואָלטען געקענט זיין ריכטער" (זיי זענען אויך ניט אזא אָפטע ערשיינונג) זענען א קולטור געווינס פאר יעדער ליטעראטור און אמת'ער געשאנק פאר דעם בילדונג־דורשטיגען פאָלק, בעזונדערס פאר דער יוגענד. אזוינע ביאגראפיעס זענען ריכטי־גע קונסט ווערק, הגם זיי ברענגען נאָר אויסגעפוצטע פאקטען, אָהן א שום "צור־לאָג" פון מחבר. דען וויסען וואס אונ־סער מענשען, וואס צו דערצעהלען פון דער איהם, אפילו וואס צו ציטירען פון איהם, איז א זאך פון גרויסער קינסטלערישער הבחנה, וואס איז צומאל שקול כנגד קונסט. ניט אלע קענען עס, ווייל פעל־שען דאס בילד אָדער דאס לעבען פון א גרויסען מענשען קען מען אפילו ווען מען איז געטרייו די פאקטען, אפילו ווען די ציטאטען זיינען ביז דעם לעצטען פיץ־טעלע ריכטיגע... זיין וויסענשאפטליך־פעראנטיש איז נאָך ווענינ. דערצו מוז נאָך צוגעגעבען ווערען א "טביעת־עין", עס מוז זיין די צוגוייפגיסונג פון דעם "רואה" מיט'ן "גראה".

נאָר מילדע גייסטער. די וואס טרא־גען אין זיך אליין די בענקשאפט צום גרויסען, צום שעהנעם, האבען דעם פאס־גען חוש, כדי צו געפינען דאס מענשליך־דערהויבענע, דאס הערא־ישע אינ'ם פיעל־פארבריגען לעבען פון זייערע העלדען. זיי אנטפלעקען גרויסקייט, ניט זייענדיג פא־טעטיש. אונטער זייער האנד ווערט לעבען פארוואנדעלט אין לעבענדע. אזוינע ביא־גראפען דארפען ניט בעזוינגען זייערע ליב־ליינגען, זיי דארפען ניט פארשעהנעהרען גאָרנישט, ניט אויסטראכטען גאָרנישט. עס איז גענוג ווען זיי ווארפען זייער גייסטיגען פראזשעקטאר אויף די געזע־הענע און ניט געזעהענע הויכקייטען פון זייער עקזיסטענץ.

צום דאזיגען מין ביאגראפיע געהער אויך דאס קליינע מייסטערווערק וועגען הערצל'ס לעבען, פון ר' בנימין. עס איז נעמומען, ווי שטענדיג ביי ר' בנימין'ען מיט א לייכטער האנד, כמעט שפיעלערדיג, עס איז ווי אויסגעמידען דאס בולט־גרויקע, דאס ריטעריש. און געלעגנט אכט פריהער פון אלץ אויף דעם אינט־מען, היימישען, אויף דעם וואס מאכט נאָהענט, אבער, ניט אידעאליזירט, ניט "פאעטיזירט". קליינגט אין יעדען קאפ־טעל פון דעם קליינעם ביכעל ערטערווייז עפעס פון א העלדען־ליער. איבער דעם דאזיגען גאנצען לעבען, איבערן גרויסען ווי איבערן קליינעם, שוועבט דער שטענ־דיגער וואונדער. אזוי לעבען און אזוי שטארבען נאָר די אויסדערוועהלטע.

דער צוויבער פון דעם ביכעל ליגט הויפטזעכליך אין זיין סטיל. אין דעם פרעהליך־פארבריגען געמיש פון הומאָר און דערהויבענקייט. עס איז איננגאנצען אזוי חנ'עוודיג אויפגעבויט — נישט ווי א בוך, נאָר ווי אויפצייכנונגען פאר א בוך . . . דערפאר איז אלצדינג דא אזוי בעהייכט מיט דער ערשטער פרישקייט. הלואי וואָלטען מיר אלע געהאט דעם כח צו לאָזען אונזערע אויפצייכנונגען נישט בעריהרט, ניט פארווישט, מיט דער ערשטער פארב, און וועלכער עס ענט־פלעקט זיך נאָך נאטור — די קראפט פון דעם אקארשט געזעהענעם, אקארשט אויפ־געפאסטען.

אזוינע קאפיטלעך, ווי די ראָמאנ־טיש פשטות'דיגע בעשרייבונג פון הער־צעלס טויט ווייזען אויף דער איידעלסטער קולטור און הויכער מדרגה פון עלעמענ־טארישקייט, וואס זענען אזוי וואונדער־באר פאראייניגט אין ר' בנימין'ס סטיל. דוכט זיך, אז פון פרישמאנען אָן האט קיינער ביי אונז ניט פאראייניגט אט די אומפארגלייכליכע איינענשאפט.

די הערצל־כיאגרא־פיע פון ה' בנימין

("לנוער" הוצאת "אמנות")
פון יעקב פיכמאן.

די ביאגראפיע אלס א קונסטווערק איז איצט שטארק אין דער מאָדע. עס זעהט אויס, ווי די דיכטונג איז מיער פון זיך אליין, מיער פון פאנטאזיע, און כאפט זיך נערן אָן ביים רעאלען, ביים גע־שעהענעם.

דער ביאגראפישער ראָמאן, ווי דער היסטארישער, איז אָבער תמיד א זאך פון גרויסער ריזיקע. אפילו ביי אמת'ע דיכ־טער, ניט ער שטענדיג א פארדעכטיגען אָבקלאנג: "ריכטונג' מיט "וואהרהייט" לאָזען זיך ניט אזוי לייכט מישען. "פאָע־טיזירטע" ביאגראפיעס שמעקען מיט עפעס בילינען, אנגעצוינענעס, און עס איז ניט צו ראטען קיין שום מענשען מיט טאלאנט זיך דערמיט צו באשעפטיגען, דאס איז "ערזאטץ" — און שלעכטער ערזאטץ — פון קונסט.

אָבער ביאגראפיעס געשריבען דורך ריכטער, אָדער דורך טאלענטירטע שריפט־שטעלער, דורך מענשען פון סטיל, וואס "וואָלטען געקענט זיין ריכטער" (זיי זענען אויך ניט אזא אָפטע ערשיינונג) זענען א קולטור געווינס פאר יעדער ליטעראטור און אמת'ער געשאנק פאר דעם בילדונג־דורשטיגען פאָלק, בעזונדערס פאר דער יוגענד. אזוינע ביאגראפיעס זענען ריכטי־גע קונסט ווערק, הגם זיי ברענגען נאָר אויסגעפוצטע פאקטען, אָהן א שום "צור־לאָג" פון מחבר. דען וויסען וואס אונ־סער מענשען, וואס צו דערצעהלען פון איהם, אפילו וואס צו ציטירען פון איהם, איז א זאך פון גרויסער קינסטלערישער הבחנה, וואס איז צומאל שקול כנגד קונסט. ניט אלע קענען עס, ווייל פעל־שען דאס בילד אָדער דאס לעבען פון א גרויסען מענשען קען מען אפילו ווען מען איז געטרייו די פאקטען, אפילו ווען די ציטאטען זיינען ביז דעם לעצטען פיץ־טעלע ריכטיגע... זיין וויסענשאפטליך־פעראנטיש איז נאָך ווענינ. דערצו מוז נאָך צוגעגעבען ווערען א "טביעת־עין", עס מוז זיין די צוגוייפגיסונג פון דעם "רואה" מיט'ן "גראה".

נאָר מילדע גייסטער. די וואס טרא־גען אין זיך אליין די בענקשאפט צום גרויסען, צום שעהנעם, האבען דעם פאס־גען חוש, כדי צו געפינען דאס מענשליך־דערהויבענע, דאס הערא־ישע אינ'ם פיעל־פארבריגען לעבען פון זייערע העלדען. זיי אנטפלעקען גרויסקייט, ניט זייענדיג פא־טעטיש. אונטער זייער האנד ווערט לעבען פארוואנדעלט אין לעבענדע. אזוינע ביא־גראפען דארפען ניט בעזוינגען זייערע ליב־ליינגען, זיי דארפען ניט פארשעהנעהרען גאָרנישט, ניט אויסטראכטען גאָרנישט. עס איז גענוג ווען זיי ווארפען זייער גייסטיגען פראזשעקטאר אויף די געזע־הענע און ניט געזעהענע הויכקייטען פון זייער עקזיסטענץ.

צום דאזיגען מין ביאגראפיע געהער אויך דאס קליינע מייסטערווערק וועגען הערצל'ס לעבען, פון ר' בנימין. עס איז נעמומען, ווי שטענדיג ביי ר' בנימין'ען מיט א לייכטער האנד, כמעט שפיעלערדיג, עס איז ווי אויסגעמידען דאס בולט־גרויקע, דאס ריטעריש. און געלעגנט אכט פריהער פון אלץ אויף דעם אינט־מען, היימישען, אויף דעם וואס מאכט נאָהענט, אבער, ניט אידעאליזירט, ניט "פאעטיזירט". קליינגט אין יעדען קאפ־טעל פון דעם קליינעם ביכעל ערטערווייז עפעס פון א העלדען־ליער. איבער דעם דאזיגען גאנצען לעבען, איבערן גרויסען ווי איבערן קליינעם, שוועבט דער שטענ־דיגער וואונדער. אזוי לעבען און אזוי שטארבען נאָר די אויסדערוועהלטע.

דער צוויבער פון דעם ביכעל ליגט הויפטזעכליך אין זיין סטיל. אין דעם פרעהליך־פארבריגען געמיש פון הומאָר און דערהויבענקייט. עס איז איננגאנצען אזוי חנ'עוודיג אויפגעבויט — נישט ווי א בוך, נאָר ווי אויפצייכנונגען פאר א בוך . . . דערפאר איז אלצדינג דא אזוי בעהייכט מיט דער ערשטער פרישקייט. הלואי וואָלטען מיר אלע געהאט דעם כח צו לאָזען אונזערע אויפצייכנונגען נישט בעריהרט, ניט פארווישט, מיט דער ערשטער פארב, און וועלכער עס ענט־פלעקט זיך נאָך נאטור — די קראפט פון דעם אקארשט געזעהענעם, אקארשט אויפ־געפאסטען.

אזוינע קאפיטלעך, ווי די ראָמאנ־טיש פשטות'דיגע בעשרייבונג פון הער־צעלס טויט ווייזען אויף דער איידעלסטער קולטור און הויכער מדרגה פון עלעמענ־טארישקייט, וואס זענען אזוי וואונדער־באר פאראייניגט אין ר' בנימין'ס סטיל. דוכט זיך, אז פון פרישמאנען אָן האט קיינער ביי אונז ניט פאראייניגט אט די אומפארגלייכליכע איינענשאפט.

דער תימנ'ער ניהנום

(פון אונזער ארץ ישראל מיטארבייטער)
ג. טאלפיר

די לעצטע עליה, וואס האט געבראכט א נייעס שטראם חלוצים פון איראפא האט אויך געבראכט א גרויסע צאהל נייע עולים פון דעם ווייטען מזרח און ספעציעל פון תימן. א סך פון זיי קומען קיין ירושלים און באזעצען זיך דא.

זיי באשעפטיגען זיך מיט פארשיע־דענע ארבייטען און א סך פון זיי באַ־שעפטיגען זיך מיט בוי־ארבייט. עס איז אויך ניט ריכטיג דער באנריעף אז די תימנים זענען ניט פעהיג צו שווערער אַר־בייט.

אין די לעצטע חדשים איז מיר אויס־געקומען צוזאמען צוטרעפען זיך מיט א סך תימנים, וועלכע זענען אהער געקומען פאר א פאר חדשים. דאס רוב פון זיי זע־נען פשוט'ע ארבייטער וואס ארבייטען זעהר שווער.

אין תימן האָבען זיי זיך באשעפ־טיגט מיט פארשיעדענע פראָפעסיעס. זיי וואו עס הויבט זיך אן א נייע קאטארגע, וויי זיי קומען נאנץ אָרעם; זיי וואלגערען זיך דא אויף דעם ברעג ים אין גרוים דוחק און בענקשאפט אויף דער רגע ווען זיי וועלען קענען אוועקפאָהרען קיין ארץ ישראל, נאָר די ענגלישע קאָלאָניאל רע־גיערונג מאכט זיי נייע שווערינקייטען. וויזעס קיין ארץ ישראל באקומען נאָר די וואס זיינען אין עלטער פון אכצעהן ביז פינף און דרייסיג יאָהר, אזוי פאָהרען די קינדער אוועק קיין ארץ ישראל, ווען עס געלאנגט זיי צו באקומען די וויזעס אין די עלטערען פארבינדערס און צובראכען פאר־גיסען טרעהרען ביים אוועקפאָהרען פון זייערע קינדער, מיט וועלכע זיי וועלען זיך ניט מעהר זעהן און קיין תימן קענען זיי ניט געהן צוריק, און אין דאס ענגלישען עדן, פארבראנט פון דער זון און יום־זאלץ אָהן א דאך איבער זיין קאפ איז שווער צו געפינען חיונה. די עלטערען בלייבען עלענד און פאראָרימט אויף זייער עלטער. זיי איז ניט מעהר געבליבען ווי דאס פאר־פוילטע פון זאלץ אויפגעגעסענע העמד.

אכזריות'דיג איז דו לאנע פון די יתומים, וואס בלייבען אָהן טאטע און מא־מע. גראד ווי אין מיטעלאלטער ווערען זיי אוועקגעריסען פון דער אידישער קהלה און מיט געוואלד געמאכט פאר איסלאמס. זיי זיינען הפקר אין קיינער קען זיי הער־פען פון איסאָמס הענט. זיי מוזען ווערען מאכמעדאנער אָדער אויסוועהלען דעם איינציגען רעטונגס וועג און אנטלויפען מיין ערן וואו עס ערוואַרטעט זיי ווידער א פרשה צרות. זיי וואנדערען דא אַרום ביים ברעג ים אין בענקשאפט נאָך דעם ווייטען לאנד, וואס איז פאר זיי די זון פון פריי־הייט, דאס לאנד פון דער אידישער מדינה. וויפיעל צרות מוז דורכגעהן אזא יתום ביז ער איז זוכה צו קומען אין לאנד, ביז ער האט אויפגעגאזמעלט די נויטיגע רייזע הוצאות, און ביז ער באקומט די וויזע — ווייל ניט אלע זענען אלט אכ־צעהן יאָהר.

ערשט דא אין ערן הויבט זיך אָן א שווערע פראָצעדור ביז דאס פארלאָזענע קינד באקומט די וויזע — זאָגט מיר א יונגער תימנ'ער אליין א יתום, וועלכער איז פאר א פאָר חדשים געקומען אין לאנד. זיינע אויגען פלאקערען אויף: וואס ווייסט איהר פון די צרות אין תימן! — זאָגט ער ווייטער — מיין טאטע און מא־מע זיינען אנטלאָפען פון תימן איבערגע־טאן פאר אראבער. מיר זענען געקומען קיין ערן און דאָרט האָבען מיר געמוזט פארברענגען יאָהרען ביז איך האָב באקומ־מען א וויזע און זיי זיינען אינצווישען גע־שטארבען און מיך אליין איבערגעלאָזט. מיר האָבען געהאט הייזער, מיר זענען געווען גאָלדשמידען, אלעס האָט מען פון אונז אוועקגענומען דער אימאס מיט זיינע שייכען. אָט זעהסטו איך ארבייט ביי בוי־ארבייטען, ביי בעטאן, פארדרין ברוך השם 15־פיאסטער א טאָג, איך זעה אז זיינע פינגער האָבען לעכער, דער בעסטער בע־וויין, אז נאָר וואס האָט ער אָנגעהאיבען צו ארבייטען ביי בעטאן, וועלכער שטעט זיך אריין אין פלייש. איך קוק איהם אָן און זעה, אז פאר מיר שטעהט א געזונטער מיט קינדער — און טראיי אלעס וואונ־דערט די ריינקייט. זיי זענען אינטעלעק־טועל אנטוויקעלט און ווייזען ארוים א סך מעהר אינטעלאיגענץ ווי אנדערע עדות. זיי האָבען זין ניט נאָר פאר קבלה חקירות נאָר אויך א סך געפיהל פאר קונסט. מיר האָבען אין ארץ ישראל געזען א פאר יונגע טיכטיגע שווישפיעלער, וועלכע וואָל־טען זיך געפענט אנטוויקלען צו גוטע און איינענארטיגע שווישפילער.

ערגעץ ווייט אין די אראבישע מדבריות לעבט א שטארקער אידישער שבט, וועלכער וואַרט אויף זיין גאולה, אויף דער צייט ווען ער וועט קאָנען באַ־ווייזען זיין קראפט.

אזוי שפיעלען זיי א גרויסע ראָלע אין תל־אביב'ער קאָנצאוואל. זייערע מאס־קעס זיינען די אינטערעסאנטסטע אין זין פון סטיל, קאָלאריסטיק, זיי ברענגען אריין א נייען באגריעף פון פארב און פאָרם פון אונזער לעבען.

נאָר וואס וויסען די ברייטע אידישע מאסען אין אייראפא אָדער קענעדע פון דעם ספעציפישען אידישען תימנ'ער שבט — אויסער זיין עקזאטיק? ! וואס וויסען זיי פון זיינע צרות און גזרות, וועלכע קו־מען אויף איהם ? !

ווען מען הערט תימנ'ער דערצעה־לען וועגען די גזרות וועלכע מען איז גוזר אויף זיין אין תימן שטעלען זיך די האָר אויף דעם קאָפ און עס דאכט זיך, אז מיר לעבען ווידער אין מיטעלאלטער.

איינע דערצעהלט מיר אין זיין ספעציפישען לשון: פריהער האָבען די אידען געוואוינט אין א קווארטאל, וועלכען זיי האָבען פאר זייערע ביטער פארהאָרע־וועטע געלדער אויסגעבויט. דער קוואר־טאל איז געלעגען אויף א בארג, און דער ווינט פלעגט ברענגען פרישע לופט; פלוצ־לינג איז געקומען א גזרה, אז מיר מוזען פארלאָזען אונזערע הייזער, זיי אוועקגע־בען די אראבער אין אליין געהן וואוינען די אלטע צושטערטע, שמוציגע קוואַרטא־לען, וואוהין עס איז קיין מאָל ניט געקו־מען קיין ווינט. מיר זענען מכש דער־שטיקט געוואָרען, און קענסטו דיר פאָר־שטעלען וויפיעל זענען געשטארבען און וויפיעל האָבען פארשיעדענע קראנקהיי־טען אוועקגעלייגט. און וויפיעל קינדער האָבען אפילו קיין יאָהר ניט דערלעבט ? ! — ענדיגט דער תימנ'ער מיט טרעהרען אין די אויגען.

אָט איז א בילד, וואס דערצעהלט א תימנ'ער, וועלכער איז נאָר וואס פאר צוויי חדשים געקומען אין לאנד. אנדערע האָ־בען דערצעהלט נאָך שוידערליכערע ביל־דער פון זייער לעבען אין תימן. און ווער וועט העלפען ? !

תימן איז ווייט, ווייט פון אונז.

א וואונדערליכער אידישער שבט וועט דערשטיקט און קיינער ריהרט זיך ניט כדי צו העלפען זיי זיך באפרייען פון דעם גיהנום!

ווייטערע וועגען די אידען אין תימן אין א שטארקער אידישער מדינה.

דער עדיסאן־קאנטעסט, וואס ער באצוועקט און ווי ער איז דורכגעפירט געוואָרען

פון נ. פאדאלסקי

49 סטודענטען האָבען זיך באטייליגט אין דעם קאָנטעסט, רעפרעזענטי־רענדיג יעדער שטאאט פון אמעררייקא. — וואס פאר א פראגען עס זענען געשטעלט געוואָרען.

טהאָמאס איי. עדיסאן, דער וועלט באריהמטער ערפינדער, וועלכער האָט באַ־לויכטען די וועלט און באריינערט די מענשהייט מיט זיינע אונצעאליגע ענטדע־קונגען, איז א מענש פון גרויסען שניט, אפילו וועגן ער באשעפטיגט זיך ניט מיט טעכניק. דער גרויסער אלטער מאַן, דער זוהן פון דער פראקטישער אמעריקא, צייכענט זיך אויס אויף אנדערע געביטען וואס אויפ'ן ערשטען בליק געהערען זיי זיך אפשר גאָרנישט אָן מיט איהם, און דערמיט מאכט ער זיך ניט וועניגער באַ־ליעבט, ווי ער האָט זיך געמאכט אויף זיין ספעציפישען געביט.

טהאָמאס עדיסאן איז א פראקטי־שער מענש אין פולען זינען פון וואָרט. ער איז עס געווען פון זיין יוגענד אָן, איז עס געבליבען ביז היינט צו טאג, ווען ער וועט טראכטן שוין העכער 70 יאָהר אויף זיינע פלייעצעס.

ער שטעלט מיט זיך פאר דעם אייר־דעלערען טיפ אמעריקאנער, וועלכער רע־כענט זיך ניט בלויז מיט געלט זאכען און טראכט ניט אלע מאָל וועגען ביזנעס, מיט דעם אליין לייקענט ער אפ די אלגעמיין אָנגענומענע מיינונג, אז אין אמעריקא איז אויפגעביט געוואָרען א מאשין און ביזנעס ציוויליזאציע — ער ווייזט אָן, אז אין לאנד פון ביזנעס זיינען דא מענשען, וואס פארנעהמען זיך מיט אנדערע זאכען, מיט גייסטיגע ענינים און זאָרגען זיך אויך וועגען דער יוגענד. דעם נייעס אויפוואק־סענדען דור.

און דער אלטער ערפינדער טוט עס זעהר פלייסיג און מיט'ן גאנצען הארצען.

אָט איז לעצטע וואָך פאָרגעקומען דער עקזאמען, וועלכען עדיסאן האָט ספע־ציעל פאראנשטאלט, פאר 49 אמעריקא־נער אינגלעך, כדי אויסצוגעפינען די שארפסטע מחות פון דער אמעריקאנער יוגענד, און דער עקזאמען האָט צוגעצייג־גען די אויפמערקזאמקייט פון אמעריקא־נער פאָלק.

און ניט אומזיסט איז דער עפעקט געווען שטארק. ערשטענס, דער מענש וואס האָט די אידעע צוגעטראכט און אויסגעפיהרט אין לעבען, צווייטענס, דער איינפאל זעלבסט.

יעדער שטאאט פון די פאראייניגטע שטאאטען פון אמעריקא איז געווען רע־פרעזענטירט דורך זיינעם א זוהן, יעדער שטאאט האָט געוואָלט האָבען דעם כבוד אז יעדער ארץ ישראל אראבער האָבען געשיקט זייער דעלעגאציע קיין תימן, וועלכע האָט אונ־טערגענעהמען די דאָרטיגע בעאמטע געגען די אידען.

די אידישע מאסען זענען אויסגעגע־בען דעם ווילען פון די בעאמטע און שייכען וועלכע טראכטען צו אונטערדרי־קען די אידען און זיי טוען ווי עס געפעלט זיי.

דאס ערגסטע איז, ווען א איד וויל פאָהרען קיין ארץ ישראל מוז ער איבער־לאָזען זיין גאנץ פארמעגען דעם אימאס, און בעסער געזאָגט זיינע קליינע שייכען און זיינע בעאמטע. די אידישע הייזער און זייער שווער פארהאָרעוועט פארמעגען הערט הפקר.

לית דין ולית דיין!

ער אנטלויפט פון די תימנישע שטעדט מיט פרוי און קינדער קיין עדן, וואו עס הויבט זיך אן א נייע קאטארגע, וויי זיי קומען נאנץ אָרעם; זיי וואלגערען זיך דא אויף דעם ברעג ים אין גרוים דוחק און בענקשאפט אויף דער רגע ווען זיי וועלען קענען אוועקפאָהרען קיין ארץ ישראל, נאָר די ענגלישע קאָלאָניאל רע־גיערונג מאכט זיי נייע שווערינקייטען. וויזעס קיין ארץ ישראל באקומען נאָר די וואס זיינען אין עלטער פון אכצעהן ביז פינף און דרייסיג יאָהר, אזוי פאָהרען די קינדער אוועק קיין ארץ ישראל, ווען עס געלאנגט זיי צו באקומען די וויזעס אין די עלטערען פארבינדערס און צובראכען פאר־גיסען טרעהרען ביים אוועקפאָהרען פון זייערע קינדער, מיט וועלכע זיי וועלען זיך ניט מעהר זעהן און קיין תימן קענען זיי ניט געהן צוריק, און אין דאס ענגלישען עדן, פארבראנט פון דער זון און יום־זאלץ אָהן א דאך איבער זיין קאפ איז שווער צו געפינען חיונה. די עלטערען בלייבען עלענד און פאָראָרימט אויף זייער עלטער. זיי איז ניט מעהר געבליבען ווי דאס פאר־פוילטע פון זאלץ אויפגעגעסענע העמד.

אכזריות'דיג איז דו לאנע פון די יתומים, וואס בלייבען אָהן טאטע און מא־מע. גראד ווי אין מיטעלאלטער ווערען זיי אוועקגעריסען פון דער אידישער קהלה און מיט געוואלד געמאכט פאר אויסלאמס. זיי זיינען הפקר אין קיינער קען זיי הער־פען פון איסאָמס הענט. זיי מוזען ווערען מאכמעדאנער אָדער אויסוועהלען דעם איינציגען רעטונגס וועג און אנטלויפען מיין ערן וואו עס ערוואַרטעט זיי ווידער א פרשה צרות. זיי וואנדערען דא אַרום ביים ברעג ים אין בענקשאפט נאָך דעם ווייטען לאנד, וואס איז פאר זיי די זון פון פריי־הייט, דאס לאנד פון דער אידישער מדינה. וויפיעל צרות מוז דורכגעהן אזא יתום ביז ער איז זוכה צו קומען אין לאנד, ביז ער האָט אויפגעגאזמעלט די נויטיגע רייזע הוצאות, און ביז ער באקומט די וויזע — ווייל ניט אלע זענען אלט אכ־צעהן יאָהר.

ערשט דא אין ערן הויבט זיך אָן א שווערע פראָצעדור ביז דאס פארלאָזענע קינד באקומט די וויזע — זאָגט מיר א יונגער תימנ'ער אליין א יתום, וועלכער איז פאר א פאָר חדשים געקומען אין לאנד. זיינע אויגען פלאקערען אויף: וואס ווייסט איהר פון די צרות אין תימן! — זאָגט ער ווייטער — מיין טאטע און מא־מע זיינען אנטלאָפען פון תימן איבערגע־טאן פאר אראבער. מיר זענען געקומען קיין ערן און דאָרט האָבען מיר געמוזט פארברענגען יאָהרען ביז איך האָב באקומ־מען א וויזע און זיי זיינען אינצווישען גע־שטארבען און מיך אליין איבערגעלאָזט. מיר האָבען געהאט הייזער, מיר זענען געווען גאָלדשמידען, אלעס האָט מען פון אונז אוועקגענומען דער אימאס מיט זיינע שייכען. אָט זעהסטו איך ארבייט ביי בוי־ארבייטען, ביי בעטאן, פארדרין ברוך השם 15־פיאסטער א טאָג, איך זעה אז זיינע פינגער האָבען לעכער, דער בעסטער בע־וויין, אז נאָר וואס האָט ער אָנגעהאיבען צו ארבייטען ביי בעטאן, וועלכער שטעט זיך אריין אין פלייש. איך קוק איהם אָן און זעה, אז פאר מיר שטעהט א געזונטער מיט קינדער — און טראיי אלעס וואונ־דערט די ריינקייט. זיי זענען אינטעלעק־טועל אנטוויקעלט און ווייזען ארוים א סך מעהר אינטעליגענץ ווי אנדערע עדות. זיי האָבען זין ניט נאָר פאר קבלה חקירות נאָר אויך א סך געפיהל פאר קונסט. מיר האָבען אין ארץ ישראל געזען א פאר יונגע טיכטיגע שווישפיעלער, וועלכע וואָל־טען זיך געפענט אנטוויקלען צו גוטע און איינענארטיגע שווישפילער.

ערגעץ ווייט אין די אראבישע מדבריות לעבט א שטארקער אידישער שבט, וועלכער וואַרט אויף זיין גאולה, אויף דער צייט ווען ער וועט קאָנען באַ־ווייזען זיין קראפט.

אזוי שפיעלען זיי א גרויסע ראָלע אין תל־אביב'ער קאָנצאוואל. זייערע מאס־קעס זיינען די אינטערעסאנטסטע אין זין פון סטיל, קאָלאריסטיק, זיי ברענגען אריין א נייען באגריעף פון פארב און פאָרם פון אונזער לעבען.

נאָר וואס וויסען די ברייטע אידישע מאסען אין אייראפא אָדער קענעדע פון דעם ספעציפישען אידישען תימנ'ער שבט — אויסער זיין עקזאטיק? ! וואס וויסען זיי פון זיינע צר